

RECENZIO: TANKÓ KÁROLY: *KELTA FALU GYŐR HATÁRÁBAN.* *A ménfőcsanaki késő vaskori település*

BERECKI SÁNDOR¹

Magyar Régészet 10. évf. (2021), 2. szám, pp. 68–70.

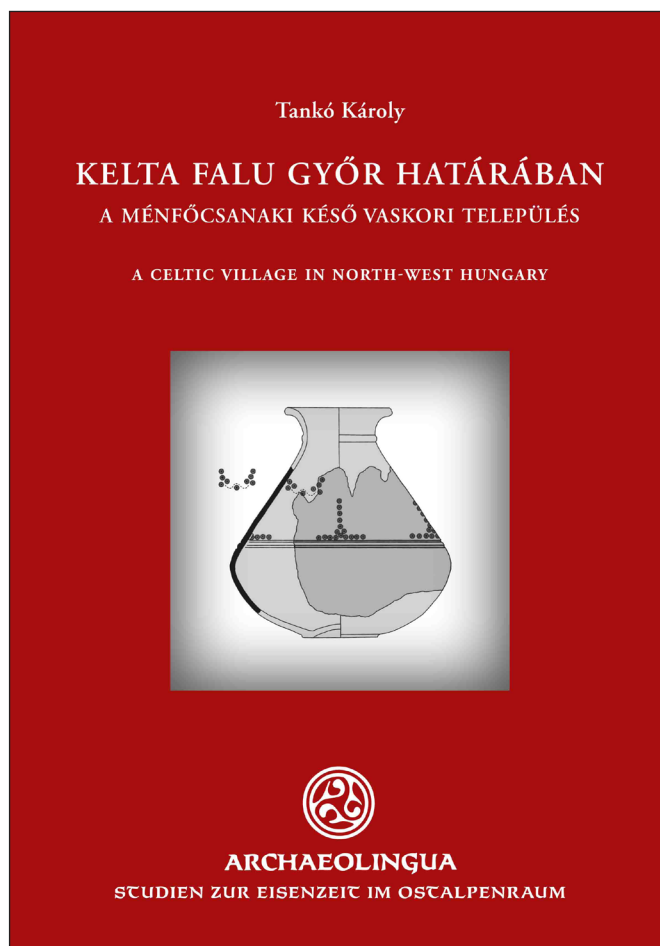
A könyv a Győr melletti Ménfőcsanakon feltárt késő vaskori település leletanyagának bemutatását és értékelését tartalmazza, melynek köszönhetően átfogó képet nyerhetünk egy Kr. előtti 4–3. századi közösség életének színteréről.

Az elmúlt évtizedek magyarországi késő vaskor kutatásai számos olyan régészeti monográfiát eredményeztek, melyeknek köszönhetően a Kárpát-medence késő vaskoráról, a kelták anyagi kultúrájáról, településszerkezetéről és temetkezési szokásairól ma már egyre átfogóbb képet alkothattunk. Ezek közé az átfogó munkák közé sorolható a Sajópetrin feltárt település (SZABÓ 2007), valamint a Ludason (SZABÓ 2012) és Sajópetrin (SZABÓ 2018) feltárt temető monográfiája, melyek mindegyikének elmaradhatatlan munkatársa volt az itt ismertetett mű szerzője, Tankó Károly.

A ménfőcsanaki vaskori település nem új a szakirodalomban, az 1993 és 1998 közötti feltárásokat követően számos információ került már közlésre. Amint az Előszóban maga a szerző is bevallja, a később folytatódó feltárások miatt a lelőhelynek a kötetben ismertetett állapota részleges. Ennek ellenére, komplexitásánál fogva, a bemutatott településrészlet átfogó településrekonstrukciókra, az úthálózat, gazdasági egységek, épületek és viszonyaik felvázolására nyújtott lehetőséget. A mű tudományos értékét növeli, hogy megjelenésével egyidőben Vaday Andrea és Tankó Károly egy terjedelmes tanulmányban elemzi a településhez tartozó temető jelenségeit is (VADAY & TANKÓ 2020).

A szerző régészhallgatóként került kapcsolatba a leletanyaggal, mely 2005-ös doktori disszertációjának alapját képezte. Ezt követően nyílt lehetősége részt venni a Sajópetrin feltárt település kerámiaanyagának feldolgozásában, melynek sajátos „szisztémája” mára már egyre gyakrabban alkalmazott a késő vaskori települések kerámiájának feldolgozása során. A ménfőcsanaki település esetében azonban a szerző egy klasszikusnak mondható tipológiát használ, melyet az Előszóban meg is indokol.

A kötet tagolása, fejezetei és alfejezetei átlátható munkaeszközzé teszik a könyvet. Az előszó és bevezetés után a lelőhely általános ismertetése és kutatástörténete következik (19 oldal), ezután jön az objektumok és tárgyak katalógusa (88 oldal). Ezt követi a települési jelenségek (19 oldal), majd a régészeti leletanyag

*Tankó Károly, Egy kelta falu Győr határában.
A ménfőcsanaki késő vaskori település – A Celtic
Village in North-East Hungary.
Budapest: Archaeolingua, 2020*

ISBN 978-615-5766-41-1, 320 pp.

¹ Maros Megyei Múzeum, Marosvásárhely, Románia. E-mail: sberecki@yahoo.com

(63 oldal) ismertetése, illetve az Értékelés című fejezet (16 oldal), mely egyben a korábbi fejezetek együttes értelmezése, szintézise. A kötetet az Összegzés című rövid fejezet zárja, mely valójában az Értékelés résznek a tömör, jegyzetek nélküli, talán a laikusoknak szánt, könnyen érthető összefoglalása. A 18 oldalas angol nyelvű ismertetőt a szerző nem fejezetként, hanem különálló részként illeszti a felhasznált irodalom és táblák elé. Jogosan, hiszen terjedelménél és kitekintésénél fogva ez a rész önálló tanulmányként is megállja a helyét, mely a szakirodalmi hivatkozásokkal és a kétnyelvű ábrákra és táblákra való utalásokkal kimerítően ismerteti és tágabb földrajzi kontextusba helyezi a település elemzéséből levonható következtetéseket.

A katonai felmérések térképeivel és a környék mederváltozásaival illusztrált első fejezet a Győr melletti Ménfőcsanak éghajlatát, vízrajzát és domborzatát, a természeti környezetét ismerteti. Ezt a fejezetet a kutatástörténet és a kutatás módszereinek ismertetése zárja. Az objektumokat és tárgyakat minden részletre kiterjedően bemutató katalógusban kaptak helyek az objektumok ábrái, míg az itt ismertetett leletanyag jelentősebb darabjai a könyv végén elhelyezett táblákon láthatóak.

A könyv analitikus része a harmadik fejezettel kezdődik, ahol rövid kutatástörténeti kitekintés után a szerző értelmezi és a Horváth László és Raimund Karl által meghatározott tipológiában elhelyezi a ménfőcsanaki 17 gödörházat. Ezt követően az épületekhez tartozó elemekre: a padlóakra, tűzhelyekre, bejáratokra vonatkozó régészeti információkat összegzi, majd a tájolásra vonatkozóan fogalmaz meg újszerű megállapításokat. Ugyanakkor, ha figyelembe vesszük a gödörházak kronológiai eltéréseit, rendeltetésük pontosabb meghatározásának hiányát, akkor az alapterületből kiindulva meghatározott lehetséges lakosság szám nem valószínű, hogy helytálló. A szerző terjedelmes részt szentel a földbe mélyített épületek teoretikus rekonstrukciójának, ami egyben a 2004-ben megjelent tanulmányának újragondolása az azóta megjelent hasonló próbálkozások és kritikai észrevételek tükrében. A harmadik fejezet második alfejezete a földfelszíni cölöpszervezetes épületeket veszi számba, melyek esetében a néprajzi párhuzamokra hivatkozva a szerző jogosan feltételezi, hogy legalább egy részüknek gazdasági funkciója volt. A fejezetet a gödrök, kutak és árkok elemzése zárja.

A negyedik fejezet a régészeti leletanyagot ismerteti, elsőként a legnagyobb leletkategóriát, a kerámiát osztályozza a szerző, elemezve a technológiai tényezőket (soványítást, formázást, felületkezelést, égetést), a formavilágot és díszítést. A késő vaskori településekre jellemző kerámia kisleletek közül Ménfőcsanakon agyagnehezékek, orsógombok, zsetonok kerültek elő, a máshol is ritkán előforduló fémtárgyakat a duxi és műnsingeni típusú fibulák, bronz és vas kar-, láb- és nyakperecek töredékei és különböző szerszámok (árok, kések, kapcsok, balták stb.) képviselik. A településen kőeszközök, két üvegyöngy, és néhány csonteszköz is előkerült.

A ménfőcsanaki késő vaskori település esetében kiemeleten jelentősek azok a megfigyelések, melyek alapján kimutatható volt, hogy az elsődlegesen agrár jellegű faluban ipari tevékenység, vasművesség is folyt. A telepen talált grafitanyag alapján a szerző úgy véli, hogy Ménfőcsanaknak jelentős szerepe lehetett a grafitkereskedelemben, mely talán célállomásként vagy egyfajta elosztó központként működhetett.

Az ötödik fejezet a település szerkezetét, kronológiáját és a közelben feltárt temetővel való kapcsolatát tárgyalja. Az épületek elhelyezkedésével kapcsolatosan a szerző megállapítja, hogy számos korabeli településhez hasonlóan Ménfőcsanakon is funkcionális egységek figyelhetők meg, melyeket árkok és karámok tagolnak. A néhány kronológiailag releváns fémtárgy és főként a kerámia alapján a település a LT B1 fázisban, a Kr. előtti 4. század első felében létesült és a LT B2 fázis végén vagy LT C1 fázis elején, a Kr. előtti 3. század végén hagyták fel, akárcsak a kb. fél kilométerre található 277 síros temetőt.

A ménfőcsanaki kelta falu közlésével Tankó Károly referenciaértékű művet helyezett fel a késő vaskori kutatás szakirodalmának polcára. A kutatás ismertetésének módja szakszerű, jól követhető, következtetései és megállapításai kiegészítik a késő vaskori településekről eddig alkotott képet.

Ugyanakkor az is elmondható, hogy az *Archaeolingua* „Studien zur Eisenzeit im Ostalpenraum” sorozatának második kötete a kiadótól megszokott igényes kiadás: a keménykötésű, fűzött könyvnek a kiadó a szakkönyvekre jellemző nagy formátumot választotta, melynek tördelése, az illusztrációk szövegközi beillesztése, a fejezetek, alfejezetek tagolása olvasmányossá és könnyen kezelhetővé teszik – a szerzőnek az Előszóban megfogalmazott bevallása szerint – a laikusokat és nemzetközi tudományos közönséget egyaránt megcélzó könyvet.

BIBLIOGRÁFIA

Szabó, M. (ed.) (2007). *L'habitat de l'époque de La Tène à Sajópetri Hosszú-dűlő*. Budapest: L'Harmattan.

Szabó, M. (ed.) (2012). *La nécropole celtique à Ludas-Varjú-dűlő*. Budapest: L'Harmattan.

Szabó, M. (ed.) (2018). *La nécropole celtique à Sajópetri - Homoki-szőlőskert*. Paris: L'Harmattan.

Vaday, A. & Tankó, K. (2020). The Celtic Cemetery at Ménfőcsanak. The Excavation Before the Construction of Road No. 83 in 1993–94. *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 71, 443–560. <https://doi.org/10.1556/072.2020.00012>